Kako lahko prispevamo k uspešni socialni vključenosti otroka in občutku pripadanja?

mag. Mateja Štirn
ISA institut

Projekt “Izzivi medkulturnega sobivanja”

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE, ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Predlog programa dela z otroki priseljenci kot enemu ključnih »stebrov« za uspešno vključenost otrok priseljencev v novo šolsko okolje in družbo posebno pozornost namenja tudi **spodbujanju socialne vključenosti otrok**.

Zakaj socialna vključenost?

Ker je eden ključnih dejavnikov za psihosocialno dobrobit otrok priseljencev v novem okolju, njihovo učno uspešnost in v nadaljevanju uspešnost na trgu dela.

Socialna vključenost

je z vidika populacije mladih proces posameznikove samorealizacije v družbi, sprejemanje in pripoznanje njegovega oz. njenega potenciala s strani socialnih institucij, vključenost in povezanost v mreži družbenih odnosov v skupnosti, ki se razvije skozi šolanje, zaposlovanje, prostovoljno delo ali preko drugih oblik participacije in sodelovanja.

(Kovacheva, 2017)

Ključen dejavnik za razvoj relacijskega vidika socialne vključenosti (vpetosti v socialne odnose) je **občutek pripadanja**.

Občutek pripadanja

Ko imajo učenci in dijaki občutek, da **so del šole**, čutijo **pripadnost šoli**, v šoli **se počutijo dobro**, so zadovoljni; imajo občutek, da **je učiteljem mar** za učence in dijake in **jih obravnavajo pravično**; imajo **izkušnjo dobrega sodelovanja z učitelji in drugimi učenci** oz. dijaki in **se v šoli počutijo varno** *(Libbey, 2007, p. 52).*

Za zadovoljevanje potrebe po pripadanju sta potrebna dva kriterija:

1. Posamezniki morajo imeti relativno pogoste, zaznane pozitivne (ali vsaj ne negativne) interakcije z vsaj nekaj drugimi ljudmi.

2. Te interakcije morajo potekati v kontekstu dolgoročne čustvene podpore in skrbi za dobro počutje drug drugega.

(Baumeister & Leary, 1995)

Občutek pripadanja in to, da imamo pozitivne odnose z drugimi sta med temeljnimi človekovimi potrebami.

Če potrebi nista zadovoljeni, lahko to negativno vpliva na naše delovanje (učenje, delo …), zdravje, dobro počutje.

Rezultati raziskav kažejo …

Večji občutek pripadanja je povezan z **višjo učno uspešnostjo** otroka ter drugimi dejavniki, kot so **samo-vrednotenje, zaupanje vase, telesno in duševno zdravje, zadovoljstvo z življenjem** *(CDC, 2009; Osterman, 2000)*.

Rezultati raziskav kažejo …

Posledice nezadovoljene potrebe po pripadanju so socialna izoliranost, odtujenost, osamljenost, depresivnost in vrsta drugih stisk in težav, stanj *(Baumeister in Leary, 1995; Allen in Bowles, 2011)*.

Socialna izključenost in pomanjkanje občutka pripadanja negativno vplivata ne samo na subjektivno (dobro) počutje, temveč tudi na akademske dosežke, samoregulacijo *(Ricard, 2011),* duševno in telesno zdravje *(Allen in Bowles, 2011).*

Socialna vključenost otrok mora imeti prednost pred učno storilnostjo in doseganjem primerljivega učnega uspeha vrstnikov.

(Kolenc in N. Lebarič, 2007)

Na kratko o rezultatih evalvacije …

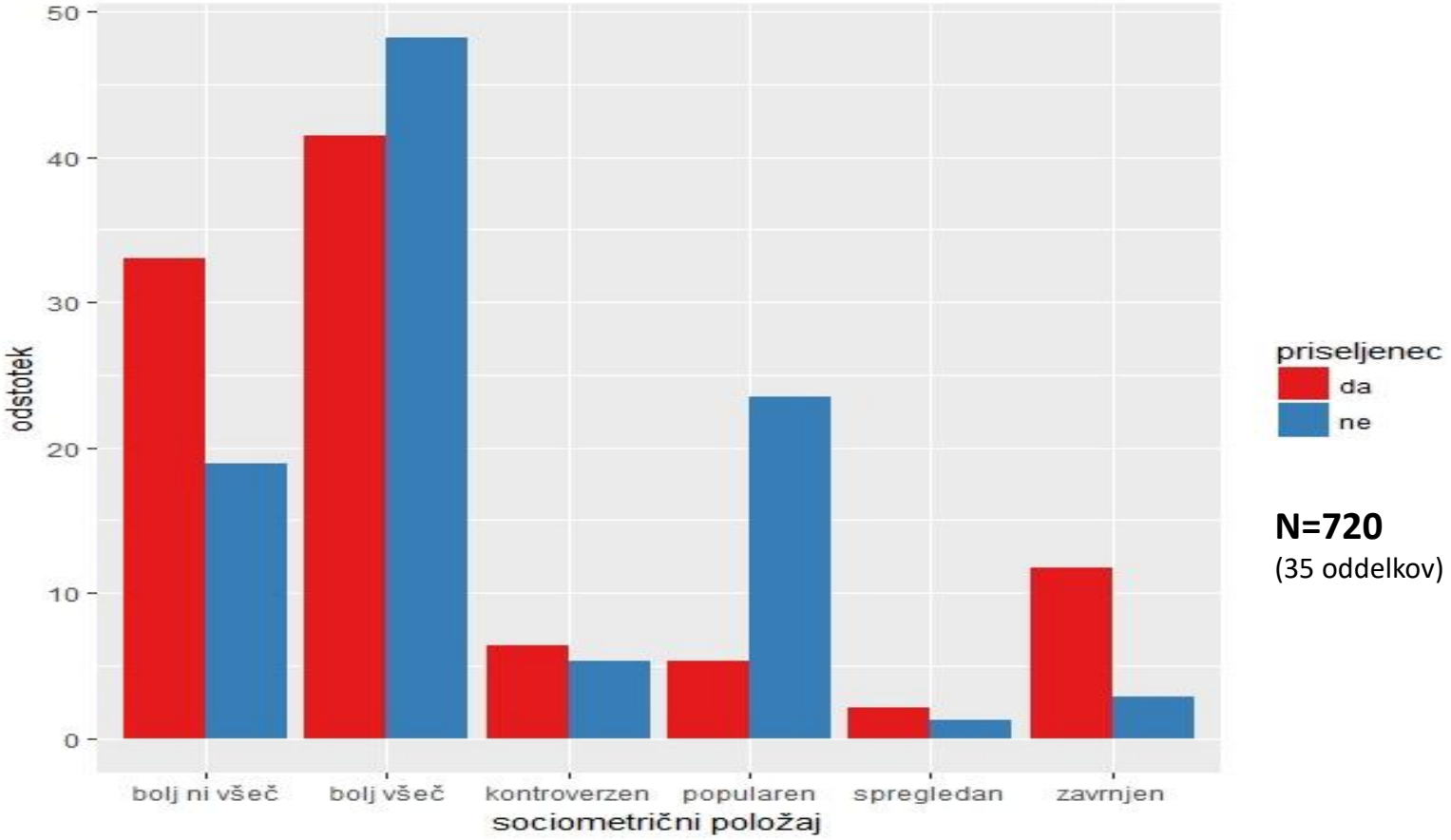

Slika 1: *Odstotek priseljenih in nepriseljenih otrok s posameznimi sociometričnimi položaji.*

Odstotek popularnih otrok v skupini nepriseljenih otrok (24 %) je veliko višji kot v skupini priseljenih otrok (5 %).

V skupini priseljenih otrok pa je višji odstotek otrok, ki drugim bolj niso všeč, kot so jim všeč (33 %; v skupini nepriseljenih: 19 %) in odstotek zavrnjenih (priseljeni otroci: 12 %, nepriseljeni otroci: 3 %).

Počutje otrok z različnimi sociometričnimi položaji v razredni skupnosti

- **Večina otrok se v razredu počuti dobro in sprejeto.** Ne smemo pa spregledati deleža otrok, ki se v razredu nikoli, redko *(dobro: 5%; sprejeto: 6%)* ali le včasih *(dobro: 15%; sprejeto: 12%)* počutijo dobro in sprejeto.
- Priseljeni otroci so v primerjavi z nepriseljenimi otroki poročali o statistično značilno ($p < 0,05$) **nižjem občutku pripadanja v razredu.**
- Priseljeni otroci so v primerjavi s svojimi vrstniki (nepriseljenci) statistično značilno bolj pogosto poročali o tem, da **si v razredu otroci med seboj pomagajo.**

Povezanost deleža otrok priseljencev z neugodnim sociometričnim statusom v razredu s stališči otrok do medkulturnosti in raznolikosti v šoli in lokalnem okolju

Večji delež učencev in dijakov priseljencev ima neugoden sociometrični položaj v tistih oddelkih, kjer imajo učenci in dijaki na splošno manjše zanimanje za druge kulture, zaznavajo manj pomoči in sprejemanja pri učiteljih, so manj odprti za sprejemanje novih sošolcev, izražajo manj osebne pomoči sošolcem in spoštljivosti ter več zavračanja drugačnosti.

Povprečna stališča otrok do medkulturnosti in raznolikosti ter naravnanost v razrednih skupnostih vplivata na to, kakšen sociometrični položaj v razredu imajo učenci in dijaki priseljenci.

Šola ima pri spodbujanju občutka pripadanja in socialne vključenosti otrok priseljencev zelo pomembno vlogo. Otroci in mladi prek izobraževalnega sistema pridobijo znanje, veščine in razvijejo podporne odnose – ključne dejavnike, ki so pomembni za njihovo socialno vključenost na drugih področjih v življenju.

Dejavniki, ki spodbujajo otrokov in mladostnikov občutek pripadanja v šolskem okolju

1. zaznana podpora odraslih,
2. pripadanje pozitivni/podporni skupini vrstnikov,
3. motivacija, zavzetost za izobraževanje/delo v šoli,
4. pozitivno šolsko okolje (fizično in psihosocialno, s povezanimi razrednimi skupnostmi) *(CDC, 2009)*.

Varovalni dejavniki otrok in mladostnikov so tudi:

- izkušnje varne navezanosti in pripadanja,
- izkušnje socialne vključenosti v drugih okoljih (npr. v matični državi, če se je otrok preselil v drugo državo),
- otrokova osebna prožnost,
- možnosti za uveljavljanje in pozitivne potrditve na različnih področjih v šolskem okolju in izven njega,
- podporni odnosi v družini in socialna vključenost družine.

Pridobimo VSI☺

Izkušnje sprejetosti in uspešnosti otrok v sodelovanju z vrstniki učinkujejo na vse člane šolske skupnosti kot »motivacijski dejavnik pri ustvarjanju bogatejših socialnih odnosov«.

(Kolenc in N. Lebarič, 2007, str. 98)

Viharimo možgane in izmenjajmo izkušnje, ideje

Vsaka skupina razmisli o sklopu vprašanj in predstavi odgovore v obliki plakata.

(15 minut)

Kratka refleksija

(15 minut)

Odgovore drugih skupin si lahko ogledate danes med odmori ali kasneje v e-verziji.

Viharimo možgane in izmenjajmo izkušnje, ideje

1. Kako v šoli **na novo sprejmete otroka priseljenca in njegovo družino?** Kako mu/jim pomagate v procesu socialnega vključevanja in za razvoj/krepitev občutka pripadanja?
2. Katere so konkretne aktivnosti, načini, s katerimi lahko v šoli bolj usmerjeno spodbujate socialno vključenost otrok in jim pomagate krepiti občutek pripadanja? Kako lahko prispevate k temu, da bodo imeli otroci v šoli izkušnjo oz. bodo **zaznali podporo odraslih**?
3. Katere so konkretne aktivnosti, načini, s katerimi lahko v šoli bolj usmerjeno spodbujate socialno vključenost otrok in jim pomagate krepiti občutek pripadanja? Kako lahko prispevate k temu, da bodo **imeli otroci občutek/izkušnjo pripadanja pozitivni/podporni skupini vrstnikov**?
4. Katere so konkretne aktivnosti, načini, s katerimi lahko v šoli bolj usmerjeno spodbujate socialno vključenost otrok in jim pomagate krepiti občutek pripadanja? Kako lahko zagotovite v šoli **pozitivno okolje (fizično in psihosocialno)?**
5. 5. Katere so konkretne aktivnosti, načini, s katerimi lahko v šoli bolj usmerjeno spodbujate socialno vključenost otrok in jim pomagate krepiti občutek pripadanja? Kako lahko **spodbujate otrokovo motivacijo, zavzetost za izobraževanje/delo v šoli**?

Viharimo možgane in izmenjajmo izkušnje, ideje

6. Pomislite na primer, ko vam je uspelo **pomagati izključenemu ali slabše sprejetemu otroku, da se je povezal** z otroki v razredu in je razvil/okrepil občutek, da pripada, je del skupine? Kaj ste takrat naredili drugače, kaj menite, da je pripomoglo k temu?

7. Katere so konkretne aktivnosti, s katerimi lahko v šoli usmerjeno **spodbujate socialno vključenost otrokove družine?** S katerimi organizacijami, posamezniki v lokalni skupnosti in/ali širše se povezujete, da bi pomagali pri socialnem vključevanju in krepitvi občutka pripadanja priseljenskih družin?

8. Kateri dejavniki (osebnostne lastnosti, vrednote, prepričanja, znanja …) pri vas strokovnih delavkah/strokovnih delavcih pripomorejo k temu, da lahko uspešno prispevate k spodbujanju socialne vključenosti otrok in družin in k razvoju/krepitvi občutka pripadanja? Kaj vam je lahko pri tem delu v pomoč? Kaj bi svetovali svojim kolegicam/kolegom? Lahko priporočite kakšno izobraževanje, vir informacij, podpore ...?

Hvala za vašo pozornost.

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa za izvajanje evropske kohezivne politike v obdobju 2014-2020.

Viri in literatura

Allen, A. K., Bowles, K. (2012). Belonging as a Guiding Principle in the Education of Adolescents. *Australian Journal of Educational & Developmental Psychology*, 12, 108–119.

Baumeister, R. F., Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin, 117*, 497–529

Centers for Disease Control and Prevention. (2009). *School connectedness: Strategies for increasing protective factors among youth*. Atlanta, GA: U.S. Department of Health and Human Services.

Libbey, H. P. (2007). *School connectedness: Influence above and beyond family connectedness.* United states: UMI.
Kolenc, J., Lebarič, N. (2007). K inkluzivni obravnavi otrok s posebnimi potrebami. *Šolsko Polje*, *XVIII*(3/4), 95–108.

Kovacheva, S. (2017). EU-CoE youth partnership policy sheet. Social Inclusion. Youth Partnership, https://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/1668219/Social+inclusion+by+Siyka+Kovacheva/651cf755-ca79-486d-9648-5ae89542650b (zadnji dostop 12. 8. 2018).

Osterman, K. F. (2000). Students' need for belonging in the school community. *Review of Educational Research, 70*, 323–367.

Ricard, N. (2011). *Effects of Social Exclusion and Inclusion on Basic Needs Satisfaction, Self-Determined Motivation, the Orientations of Interpersonal Relationships, and Behavioural Self-Regulation. Thesis.* Ottawa: School of Psychology Faculty of Social Sciences University of Ottawa.